

DN MAGAZINE

Dendrobatidae Nederland

September 2006 Jaargang 18

Prijs los nummer € 7,-

■ *E. silverstonei* ■ Panama Pumilio Protecting Project ■ Azureus in de problemen? ■ Bomen en bossen ■ rode *D. ventrimaculatus* ■ De kweker

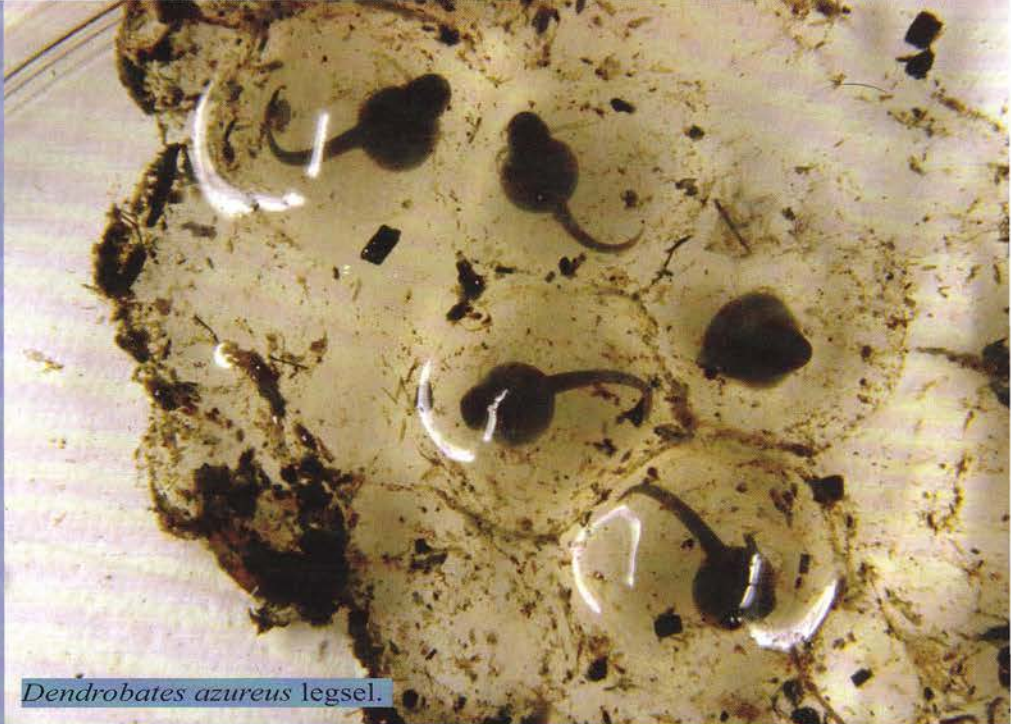
DE BLAUWE OKOPIPI

Dendrobates azureus in de problemen?

Tekst en foto's: Erik Wevers en Tonny Woeltjes

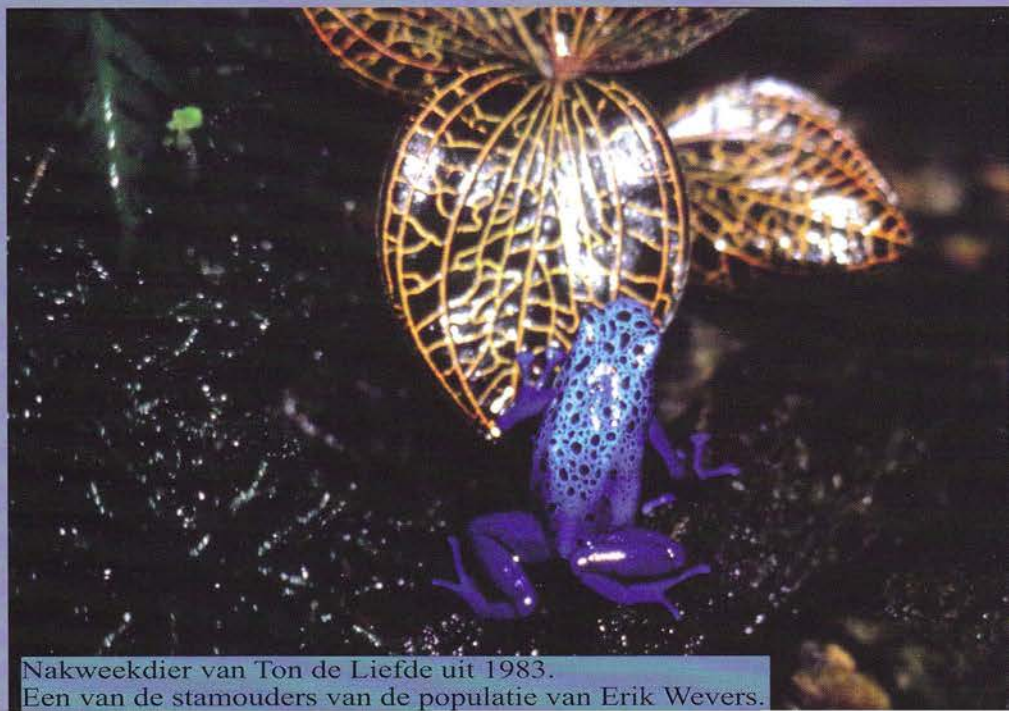
Afgelopen herfst, oktober 2005, liep ik, Erik Wevers, na jaren van afwezigheid weer een rond op een kikkerdag van onze vereniging DN. Ik werd op deze bijeenkomst door vele kikkerliefhebbers aangesproken over de kwaliteit van, naar mijn mening, een van de mooiste gifkikkers, *Dendrobates azureus*. Ook in de weken daarna kreeg ik diverse schriftelijke reacties over de stand van de blauwe gifkikker, waarvan ik nogal 'schrok'. Velen vroegen mij of ik nog azureus had en kweekte. Het bleek, na vele gesprekken met verschillende liefhebbers, toch niet zo goed te gaan met deze kikker dan ik zelf had gedacht en geschreven (zie onder het Palmblad van april 1999 en juni 2005). In eerste instantie vond ik dit wat overdreven, omdat ik op diezelfde kikkerdag genoeg azureus zag. Weliswaar had ik wel eens mooiere gezien, maar ik dacht dat het meer aan mij lag, omdat ik een tijdje niet zo actief in het kikkerwereldje was geweest. Het afgelopen jaar, 2005, hebben mij wel meer mensen dan normaal gevraagd of ik nog jonge azureus had. Het leek wel weer een beetje op mijn beginjaren in de hobby, toen de vraag vele malen groter was dan het aanbod. En dat vond ik nog al vreemd, na al die jaren dat er nu met deze kikker wordt gekweekt. Ik zelf, en met mij nog een aantal kwekers, hebben er tenslotte honderden gekweekt; allen tezamen wel duizenden. Waar zijn die allemaal gebleven? Wat is er met al deze dieren gebeurd? In het begin van de tachtiger jaren is *D. azureus* in de hobby geïntroduceerd vanuit een klein aantal dieren. Er werd toen met alles gekweekt, met als resultaat dat de kwaliteit snel achteruit ging. Ik kan niet anders concluderen dat er nu net zoals in de beginjaren wederom ook met dieren van slechte kwaliteit wordt gekweekt. Het gevolg is, dat men zichzelf en iedereen in de vingers snijdt. Veel van de aangeboden blauwe gifkikkers op dit moment zijn van slechte of minder goede kwaliteit. Of is het, zoals een briefschrijver mij mededeelde, al zover dat een hele generatie kikkerliefhebbers gewoon niet meer weet hoe een goede *Dendrobates azureus* er uit hoort te zien. Iets wat trouwens op papier niet eenvoudig is uit te leggen.

Dendrobates azureus legsel.

Volledig ontwikkelde larf, kort voor het aan land gaan.

Nakweekdier van Ton de Liefde uit 1983.
Een van de stamouders van de populatie van Erik Wevers.

Een blik in het terrarium van Erik Wevers, waarin zich een vijftiental dieren bevinden, 200 x 85 x 150 cm groot.

Selectie is niet iets waar een terrarium-liefhebber of een andere dierenliefhebber als eerste aan denkt. Zelf kom ik uit het fazanten wereldje, en weet uit ervaring hoe nadelig inteelt kan zijn voor je hobby. Daar hebben zich rond enkele prachtige soorten vogels de grootste drama's afgespeeld, tot en met kunstmatige inseminatie projecten door samenwerking met wetenschappelijke instituten aan toe, om bepaalde soorten in stand te kunnen houden. Hééél erg duur, en tot nu met bitter weinig resultaat overigens. Wat ik altijd gedaan heb, in de meer dan 20 jaar dat ik *D. azureus* heb, is dieren, waarvan ik vond of dacht dat ze niet helemaal goed waren, in de diepvries zetten, hoe aantrekkelijk het uit financieel oogpunt ook mag zijn om deze dieren toch te verkopen. Geef ook dergelijke exemplaren ook nooit aan een liefhebber met een soort van gezelschapsterrarium, die dan moet beloven om er niet mee te kweken of ze door te verkopen, want

dat werkt vaak niet. Later duiken deze dieren dan toch weer in de hobby op. Ook ben ik van mening dat iedere larve niet moet helpen om uit hun gelei te komen. In de natuur krijgen ze die hulp ook niet. Laat ook eens een legsel in het terrarium liggen, zodat de ouderdieren hun 'larvenverzorgingsinstinct' niet kwijt raken. Het probleem met inteelt, en andere manieren om beter met onze hobby om te gaan, is dat iedereen vindt dat er wat moet veranderen, maar dat niemand het ook daadwerkelijk doet. Vaak wordt gedacht: bij mij gaat het wel goed zo, dus laat die ander het maar doen. Maar van een echte mentaliteitsverandering komt op deze wijze natuurlijk nooit iets. Het bijhouden van een stamboom en een kweekprogramma is heel belangrijk, maar vergt wel veel tijd van de deelnemers. Ik, Erik, heb dus al lang geleden besloten om dus niet een kikkerkamer met veel soorten te houden, maar mij toe te leggen op één soort

kikker, de blauwe gifkikker, *Dendrobates azureus*. De andere soorten kan ik ook wel bij medeliefhebbers bekijken. Het kweken heeft bij mij de laatste jaren geen eerste prioriteit gehad, maar naar aanleiding van al die gesprekken op en na de kikkerdag, ga ik dat weer oppakken. De laatste tijd werden mijn azureus-larven opgegeten door de kardinaaltetra's in het watergedeelte van mijn terrarium. Deze zijn nu dus uit het terrarium verwijderd.

In het verleden is ook bij gifkikkers gebleken dat ongecoördineerd nakweken op den duur tot problemen kan leiden. Na een aantal generaties kunnen er verschijnselen van degeneratie en domesticatie optreden. Verschijnselen die, wanneer zij eenmaal optreden, onomkeerbaar zijn. Doordat de populaties in onze terraria veel kleiner zijn dan in de natuur, bevat een dergelijke populatie slechts een beperkt gedeelte van de totale genetische variatie van de oorspronkelijke wilde soort. Doordat deze kleine populatie ook nog eens is opgesplitst in tal van minuscule subpopulaties bij de verschillende liefhebbers, gaat er elke generatie meer genetische variatie verloren. Doordat de populatie bovendien niet onder natuurlijke omstandigheden leeft, ontbreekt een deel van de natuurlijke selectieve krachten. Bovendien wordt er door elke kweker wel degelijk geselecteerd, en voor een deel anders dan in de natuur het geval zou zijn geweest. Een dergelijke onnatuurlijke selectie kan ertoe leiden, dat kenmerken die in de natuur gunstig waren voor de soort, langzamerhand verdwijnen, en dat ongunstige kenmerken de overhand krijgen. Behalve het probleem van het verlies van genetische variatie, hebben populaties in gevangenschap ook nog te maken met inteelt. Kruising van met elkaar verwante dieren kan tot gevolg hebben dat minder gunstige of zelfs ongunstige kenmerken sneller tot expressie komen. Het opsplitsen van de populatie in subpopulaties bij verschillende kwekers maakt dit risico nog eens groter. Vooral kenmerken die te maken hebben met overlevingskansen en vruchtbaarheid kunnen na enige generaties verdwijnen. Het aantal erfelijke gebreken neemt in aantal toe en de vruchtbaarheid van de dieren neemt af. In het verleden zijn dan ook een groot aantal van soorten en populaties na een aantal generaties weer uit onze terraria verdwenen. Begin jaren negentig is er in onze vereniging een poging ondernomen om te komen tot een gecontroleerd fokprogramma voor een aantal soorten. Met name de kwaliteit van de *Dendrobates azureus* populatie in onze terraria gaf hiertoe aanleiding.

Mannetje met larf op de rug.

Op basis van ervaringen en onderzoek in dierentuinen blijken voor zo'n gecontroleerd fokprogramma zijn een aantal zaken van belang:

- de beginpopulatie moet liefst uit enkele tientallen individuen bestaan.
- de populatie moet zo snel mogelijk groeien. Duidelijk is dat we het dan niet alleen over Nederland moeten hebben.
- variaties in aantallen in het fokprogramma moeten zoveel mogelijk vermeden worden.
- ongeveer evenveel mannen als vrouwen.
- dieren moeten zoveel mogelijk gehouden worden onder omstandigheden waaronder de dieren in de natuur leven, zodat onnatuurlijke selectie zoveel mogelijk wordt vermeden
- het op gezette tijden toevoegen van onverwante individuen aan het fokprogramma heeft een gunstige invloed op het behoud of zelfs de verbreding van de genetische variatie

nakweekdieren worden uitgewisseld volgens een vooropgesteld schema.

Het fokprogramma mislukte indertijd omdat uitwisselen van dieren volgens een vooropgesteld schema onmogelijk was, omdat kweekresultaten van verschillende kwekers niet synchroon liepen. Ook het nauwkeurig bijhouden van de kweekresultaten was niet bij iedereen even goed verzorgd, er waren te weinig dieren van verschillende genetische oorsprong, en enkele kwekers hadden te veel verschillende dieren in hun bezit. Het gevolg van de discussie over deze fokprogramma's was wel dat kwekers vaker dieren ruilden en/of dieren van andere genetische oorsprong in hun fokgroep(en) brachten. Ook werden wildvang dieren en nakweek dieren van wildvang verkregen uit dierenparken in binnen- en buitenland. Dit verbeterde de kwaliteit van de populatie in onze terraria aanzienlijk.

Op dit moment lijkt het er echter op dat de kwaliteit van de aangeboden zo hier en daar wederom te wensen over laat. Een fokprogramma met uitwisseling van dieren volgens een vooropgesteld schema lijkt ons, om boven genoemde redenen, ook op dit moment niet haalbaar. Om inteelt te vermijden en een groot mogelijke genetische variatie te behouden is uitwisseling van dieren dan als alternatief zeer belangrijk, maar daar lijkt het niet aan te ontbreken. In het belang van de kwaliteit van de populatie in onze hobby is het ook belangrijk dat er dieren worden verkregen van b.v. het National Aquarium in Baltimore, USA, zoals dat in 1992 is gedaan, en wat toen een belangrijke verbetering van de terrariumpopulatie tot gevolg heeft gehad. Van zeer groot belang is vervolgens dat er zoveel mogelijk dieren worden nagekweekt en dat er goed geselecteerd wordt. En daar gaat het volgens ons op dit moment niet goed. Selectie op terrarium niveau kan dus zijn het radicaal uitbannen van slecht uitziende exemplaren, van misvormde dieren en van langzaam opgroeiende dieren b.v. Schaf als het even kan ook nooit maar twee dieren van één soort aan, maar meerdere, en liefst nog van verschillende kwekers. En selecteer de beste exemplaren –voor zover wij in staat zijn dat te beoordelen- voor de kweek. Andere exemplaren die er goed uitzien kunnen in reserve worden gehouden, maar slechte exemplaren moeten van de voortplanting worden uitgesloten. En dan moet je ze niet verkopen!

Veel liefhebbers hebben een collectie van vele soorten met enkele dieren. Maar levert dat eigenlijk niet alleen maar problemen op? Je koopt twee dieren van een soort, en het blijkt geen paar te wezen. Of er gaat er een tje dood. Dan moet je vervolgens op zoek naar een geschikte partner voor het overgebleven dier, maar dat lukt niet, want niemand wil een goed, volwassen exemplaar kwijt. Na lang zoeken koop je er dan maar enkele jonge dieren bij, waar je eigenlijk geen plaats voor hebt. Wanneer je die vervolgens hebt opge-

Een licht exemplaar.

Mannetje uit de populatie van Jan Mooi.

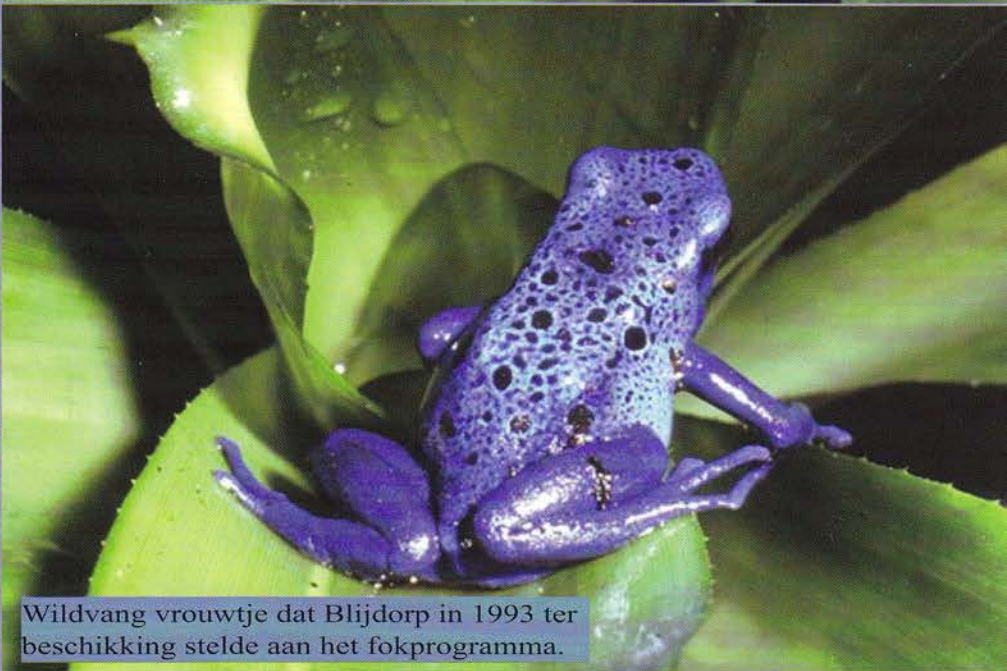

Een exemplaar met zware tekening op de rug.

kweekt, gaat het volwassen dier dood of wil het geen eieren meer leggen. En zo begin je dus steeds weer opnieuw. Wanneer je kweekresultaten hebt, is het ook van belang dat je zelf eerst een aantal van deze nakweek dieren voor jezelf reserveert en niet alles in de verkoop zet. Voor het voortbestaan van onze hobby is het belangrijk dat we de populaties van onze kikkers in onze terraria gezond houden. Incidentele importen van wildvang dieren of nakweek hiervan zouden van groot belang zijn voor de genetische variatie van onze populaties, maar de kans hierop lijkt elk jaar kleiner te worden. Uitwisselen van nakweek dieren en goed selecteren zijn dan een noodzaak!

Wildvang mannetje dat Blijdorp in 1993 ter beschikking stelde aan het fokprogramma.

Wildvang vrouwtje dat Blijdorp in 1993 ter beschikking stelde aan het fokprogramma.

Literatuur:

- Hoogmoed, M.S. (1969): Notes on the herpetofauna of Surinam III. A new species of *Dendrobates* (Amphibia, Salientia, Dendrobatidae) from Surinam. *Zool. Meded., Leiden*, 44(9): 133-141.
- Hoogmoed, M.S. (1971): *Dendrobates*, een kleurrijk genus. *Het Aquarium*, 41(8): 182-189.
- Kneller, M. (1982): Erfolgreiche Nachzucht des blauen Pfeilgiftfroschs *Dendrobates azureus* (Hoogmoed 1969). *Herpetofauna*, 4(19): 6-9.
- Polder, W.N. (1973): Over verzorging en voortplanting in gevangenschap van *Dendrobates azureus* en enkele andere *Dendrobatidae*. *Het Aquarium*, 44(1): 16-22.
- Polder, W.N. (1974): *ibid.* 2. *Het Aquarium*, 44(7): 186-191.
- Wevers, E. (1987): *Dendrobates azureus*. *Lacerta*, 46(3): 35-39.
- Wevers, E. (1989): Keeping and breeding *Dendrobates azureus* and others in Europe. 13th International Herpetological Symposium on Captive Propagation and Husbandry. Phoenix, Arizona, USA.
- Wevers, E. (1992): A few things to be said after keeping and breeding *D. azureus* for many years. *British Dendrobatid Group*, 1992 (april).
- Wevers, E. (1993): *Dendrobates azureus*, mijn faja lobbi. *DN Magazine*, 1993 (januari).
- Wevers, E. (1996): Das blaue Wunder. *TI Magazine*, 128 (april 1996).
- Wevers, E. (1999): *D. azureus* en blauw. *Onder het Palmblad*, 1999 (april).
- Wevers, E. (2005), *Onder het Palmblad*, 2005 (juni).
- Woeltjes, T. (1993): Kweekprogramma's voor kikkers. *Dendrobatidae Magazine*, 5(25): 927-941.
- Woeltjes, T. (1994): Een fokprogramma voor de blauwe pijlgifkikker. *Dendrobatidae Magazine*, 6(1): 1364-1374.